

Med självbiografen som vapen. Peter Schindler och den katolska missionen i Danmark

YVONNE MARIA WERNER

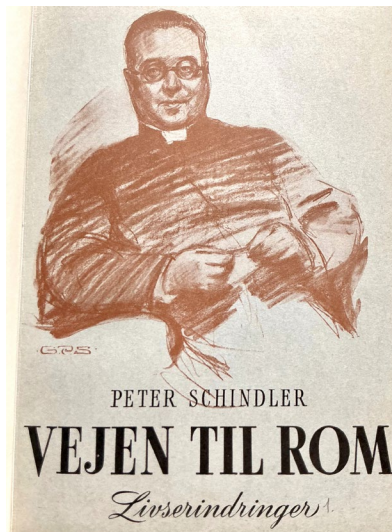
ENGLISH ABSTRACT: This article examines the life and work of the Danish Catholic priest Peter Schindler through a biographical and microhistorical perspective. Particular attention is given to Schindler's memoirs, written during his years at the German priestly college at Campo Santo Teutonico in Rome, where he lived from 1947 to the early 1960s. In these writings, Schindler portrays his residence in Rome as the fulfillment of a lifelong spiritual journey and as the culmination of a divine calling. However, contemporary sources reveal a more complex picture: his relocation to Rome was largely the result of strained relations with the Catholic leadership in Denmark and of earlier conflicts that had shaped his ecclesiastical career. By juxtaposing Schindler's autobiographical narrative with other contemporary evidence, the article explores the tension between self-representation and historical circumstance and analyses broader issues concerning Catholic conversion, missionary activity, and the inculturation of Catholicism in Denmark. The study thereby demonstrates how a microhistorical approach to an individual life can illuminate wider processes within modern Catholic history.

SVENSK RESUME: Denna artikel undersöker den danske katolska prästen Peter Schindlers liv och arbete i ett biografiskt och mikrohistoriskt perspektiv. Särskild uppmärksamhet ägnas åt Schindlers memoarer, skrivna under hans år vid det tyska prästkollegiet på Campo Santo Teutonico i Rom, där han bodde från 1947 till början av 1960-talet. I dessa skrifter skildrar Schindler sin vistelse i Rom som uppfyllandet av en livslång andlig resa och som kulmen på ett gudomligt kall. Samtida källor ger dock en mer komplex bild: hans förflyttning till Rom var till stor del ett resultat av ansträngda relationer med den katolska kyrkoledningen i Danmark och av tidigare konflikter som präglat hans kyrkliga karriär. Genom att ställa Schindlers självbiografiska berättelse mot andra samtida källor analyseras spänningen mellan självrepresentation och historiska

omständigheter och analyseras bredare frågor kring katolsk konversion, missionsverksamhet och katolicismens inkulturering i Danmark. Studien illustrerar hur ett mikrohistoriskt perspektiv på en enskild persons livshistoria kan belysa bredare utvecklingslinjer i den moderna katolicismens historia.

KEYWORDS: Peter Schindler; mikrohistoria; självbiografi; katolsk mission; konversion; inkulturation; Danmark; Campo Santo Teutonico

I det andra bandet av sin självbiografi med titeln *Tilbage til Rom* skildrar den danske katolske prästen Peter Schindler hur han sommaren 1913 för första gången besökte Campo Santo Teutonico, den idylliska tyska kyrkogården i Vatikanen, kantad av vackra gamla byggnader. Han var då en ung man på 21 år och stod i begrepp att konvertera till den katolska tron. Upplevelsen av den vackra miljön i Peterskyrkans skugga väckte en önskan att få bo och arbeta just här. Trettiofem år senare blev denna önskan verklighet, och på nyårsafton 1947 flyttade Schindler in i det gamla palatset vid Campo Santo, där han skulle komma att tillbringa de kommande femton åren som medlem av det forskningsinriktade Tyska prästkollegiet. Det var produktiva år då han

ägnade sig åt forskning och publicistik men också ledde danska pilgrimsgrupper, höll föredrag och gjorde forskningsresor. Det var här han skrev sin självbiografi, vars första band med titeln *Vejen til Rom* behandlar barn- och ungdomstiden med fokus på sanningssökande och hans konversion till den katolska tron.¹

¹ Peter Schindler, *Vejen til Rom. Livserindringer I*, København 1949; *Tilbage til Rom. Livserindringer II*, København 1951. Del II kom ut både på tyska (*Der Pflug Gottes*, Regensburg 1958) och på franska (*Sur la Route de Rome*, Paris 1962). Jag har i en tysk artikel under publicering i en antologi om Tyska prästkollegiet mera ingående behandlat Schindlers tid i Rom.

Rom, som här förstås både som synonymt med den katolska kyrkans centrum och som en symbol för denna kyrka, spelar således en central roll i Schindlers självbiografi eller "Livserindringer" som han kallat den. Han skrev också ett tredje band, som i tysk version skulle ha titeln *Das Glück in Rom*. Denna bok blev dock aldrig publicerad och manuset har gått förlorat.² Titeln anknyter till vad Schindler skriver i avslutningen till memoarverkets andra del. Han berättar här att han flyttat in på Tyska kollegiet vid Campo Santo med uppdrag att göra en katolsk översättning av Nya Testamentet till danska och tillägger: "at det var dette, Gud havde tugtet mig op til gennem alle Livets Førelser". Boken avslutas med att han konstaterar att han från denna stund var "Verdens lykkeligste Præst" (Schindler 1951, 194–195).

Så kan han nog ha känt sig, men egentligen hade hans placering i Rom karaktären av en förvisning. Som katolsk präst i Danmark hade han gjort sig mer eller mindre omöjlig genom sina många utspel och kontroversiella verksamheter. Det var dessutom inte första gången som han omplacerades på detta sätt. Under perioden 1932 till 1933 bodde han på Campo Santo som licentiand vid det påvliga institutet för kristen arkeologi, och också denna vistelse var en lösning på konflikter i den katolska miljön i Köpenhamn. Hans licentiatarbete med titeln *Le intuizione ecclesiastiche fra l'anno 33 a l'anno 100* blev dock underkänt, och han återvände till Danmark utan examen (Heid 2012, 1131).

Under de följande åren ägnade han sig främst åt publicistisk verksamhet vid sidan av sin tjänst som missionspräst. Men någon egentlig kyrkoherdetjänst fick han aldrig. Orsaken var ett moraliskt övertramp av homosexuell art i slutet av 1918, vilket lett till att han tills vidare suspenderats som präst och skickats för botgöring till ett benediktinkloster utanför Rom (Sander Olsen 2000, 17–20). Han kom i stället att arbeta som skriftställare, föredragshållare och själasörjare, och runt honom samlades en skara katoliker, inte minst konvertiter som genom honom funnit vägen till den katolska kyrkan. Antologin *Vi blev Katolikker* från 1958, där 23 danska konvertiter redogör för sin väg till den katolska tron, är dedicerad till Schindler "i taknemmelighed for en banbrytende indsats", och några av skribenterna hade fått sin konvertitundervisning av honom (Nielsen 1958, 5).

I självbiografien liksom i delar av sin publicistiska verksamhet ägnar Schindler stor uppmärksamhet åt frågan om katolsk konversion och inkulturation av den katolska tron i Danmark och Norden.³ Detta är också temat för min artikel, där jag belyser hans väg till den katolska kyrkan, hans verksamhet som missionspräst i Danmark och hans engagemang för att skapa en tidsenlig och nordisk form av katolicism. Studien bygger på en kombination av självbiografiskt material, korrespondens och samtida kyrkliga källor. Särskild vikt läggs vid jämförelsen mellan Schindlers retrospektiva livsberättelse och samtida egodokument, vilket möjliggör en analys av hur erfarenheter tolkas, omformas och ges teologisk mening i efterhand.

² Notis 21/3 1964: Libro 212, Archiv des Collegio Teutonico. Fragment av detta verk finns i Schindlers samling på Katolsk Historisk Arkiv, København (KHA).

³ Sin egen konversion skildrar Schindler i *Vejen til Rom*.

Jag utgår från ett biografihistoriskt eller snarare mikrohistoriskt perspektiv där jag belyser samspelet och spänningen mellan Schindlers självbiografiska skildringar och de samtida källornas vittnesbörd. Den mikrohistoriska ansatsen, vilken jag beskriver närmare nedan, tar fasta på ett individuellt människoöde, en grupp eller en specifik händelse som undersöks för att belysa bredare historiska sammanhang. Genom att följa en enskild aktör blir det möjligt att analysera samspelet mellan personliga erfarenheter och övergripande strukturer samt att identifiera spänningar som annars riskerar att förbli dolda i mer syntetiska framställningar. Ofta handlar det här om individer som är udda och avvikande och som just därigenom kastar ljus över sin samtid och den egna kulturmiljön (Andersson 2012, 448–462). Det mikrohistoriska perspektivet passar därmed som hand i handske för en studie av Peter Schindler. För att sätta in Schindler i sitt större sammanhang inleder jag med en redogörelse för katolicismens återkomst i Norden och den katolska missionen där. Men först några reflexioner kring biografihistorisk forskning.

Biografen som historievetenskaplig genre och källmaterial

Synen på biografen som historievetenskaplig genre och historisk källa har genomgått betydande förändringar under de senaste hundra åren. I sin 'klassiska' form var biografen nära knuten till politisk historia och nationella berättelser. Fokus låg ofta på 'stora män', statsmän, militärer och religiösa ledare, vars liv framställdes som en drivande kraft bakom historiska skeenden. Denna tradition mötte allt starkare kritik under 1900-talet, särskilt i samband med socialhistoriens genombrott, då fokus flyttades från politiska skeenden till strukturer och sociala processer. Ett avgörande skifte inträffade under 1970- och 1980-talen, då kulturhistoriska perspektiv började vinna mark. Intresset för mentaliteter, erfarenheter och vardagsliv liksom också genusperspektivet banade väg för individnära studier (Harders 2025).

Biografen betraktas numera som en legitim och fruktbar vetenskaplig genre samtidigt som memoarlitteraturens värde som historisk källa har uppvärderats. Den svenska antologin *Med livet som insats* (2011), som belyser det biografiska perspektivets användbarhet och relevans, speglar denna omvärdering av biografen som källa och vetenskaplig genre (Östling & Rosengren 2011). Ett danskt exempel är historikern Birgitte Possings bok *Ind i biografien* (2015), som ger en översikt över biografiskrivandets historiska utveckling och introducerar åtta biografiska arketyper som kan användas för att porträttera levnadsöden. I Possings bok liksom också i flera av artiklarna i antologin illustreras hur självbiografen kan användas som ett retoriskt och socialt vapen. Genom att berätta om sitt liv kan en författare försvara sig mot kritik, legitimeras sina handlingar, omtolka konflikter eller hävda moralisk auktoritet.

Ett tidigt, om än indirekt försvar för biografen som vetenskaplig genre formulerades av den franske socialhistorikern Marc Bloch, som betonade att historien ytterst handlar om människor, men att de måste analyseras i relation till sociala strukturer, mentaliteter och historiska villkor. Han aktualiserade därmed frågan om relationen

mellan individ och struktur som är en av de mest centrala aspekterna i den nyare biografihistoriska forskningen (Bloch 1949). Den brittiske historikern Jeremy D. Popkin har i *History, Historians, & Autobiography* (2005) visat hur biografien kan fungera som en plats där denna spänning blir synlig. Genom att undersöka hur historiker själva har reflekterat över sina liv och sitt arbete illustrerar Popkin hur individens liv kan fungera som ett analytiskt prisma för att förstå större sammanhang.

Liknande resonemang återfinns i den tyskspråkiga forskningen kring så kallade egodokument, ett samlingsbegrepp för självbiografier, dagböcker och brev som lanserades med antologin *Ego-Dokumente* från 1996. I inledningen argumenterar redaktören Winfried Schulze för att individuella livsberättelser ger inblickar i historiska aktörers handlingshorisonter, värderingar och självförståelse. Biografien blir här inte ett mål i sig utan ett medel för att analysera hur människor navigerar inom givna strukturer (Schulze 1996, 11–30). Dessa perspektiv kom att präglade också den mikrohistoriska forskning som växte fram under 1970-talet och som syftade till att lyfta fram vanliga människor, vars liv och erfarenheter analyseras för att belysa normer, värderingar och sociala och mentala strukturer. En ledande företrädare för denna forskningstradition är Carlo Ginzburg, vars bok *Il formaggio e i vermi* (Osten och maskarna) utgör ett av mikrohistoriens mest kända exempel (Ginzburg 1976). Mikrohistorien fick ett internationellt genomslag i slutet av 1900-talet och har använts för att studera erfarenhet, identitet och maktrelationer. I historisk forskning har mikrohistoriska ansatser ofta kombinerats med social- och kulturhistoriska perspektiv, inte minst i studier av vardagsliv, religiösa minoriteter och marginaliserade grupper. Detta belyses i den av biografihistorikerna Hans Renders och Binne de Haan redigerade antologin *Theoretical Discussions of Biography* (2014). Här ges en mångfacetterad illustration av hur mikrohistoria och studier av livsberättelser kan fungera som ett tvärvetenskapligt redskap för att analysera hur strukturer, normer och erfarenheter tar form i människors liv.

Den biografihistoriska traditionen präglas idag av en mångfald ansatser vid sidan av den kronologiskt inriktade 'klassiska' biografien. Som exempel kan nämnas den intellektuella biografien, som tar sikte på hur idéer formas i samspel med personliga erfarenheter, sociala nätverk och institutioner, kollektivbiografien där en specifik grupp analyseras, den experimentella och konstruktivistiskt orienterade antibiografien samt professionsbiografien, som syftar till att förstå människan i hennes professionella verksamhet. Den historiska biografien har därmed blivit ett sätt att förena strukturell analys med mänsklig erfarenhet och visa hur historien levs, tolkas och formas genom individuella liv. Samtidigt har självbiografien och andra så kallade egodokument fått en allt tydligare plats som källmaterial inom de historiska vetenskaperna. Man kan här tala om en 'biografisk vändning'. Denna utveckling speglas i antologin *The Biographical Turn. Lives in History* (2017), som belyser det biografiska perspektivets genomslag och användning inom humaniora och samhällsvetenskap och visar hur livsberättelser kan användas för att undersöka historiska erfarenheter, identiteter och handlingsutrymmen.

I linje med denna utveckling har man inom religionshistorisk forskning i ökande grad uppmärksammat individers religiösa erfarenhet och vardagsreligiositet med fokus på hur religiösa normer internaliseras, utmanas och omförhandlas. Här ger självbiografier upplysning om hur omvändelse, kallelse, tvivel, bön och religiösa kriser upplevdes och artikulerades i olika historiska och konfessionella sammanhang. Detta har konkretiserats i forskningsperspektivet *'lived religion'*, som etablerades inom religionshistoria och religionssociologi under 1990-talet. Detta perspektiv har börjat tillämpas också inom historievetsenskaperna, vilket exemplifieras i antologin *Histories of Experience in the World of Lived Religion* (2022), där en grupp finska historiker med nedslag i material från medeltiden och fram till 1900-talets mitt visar hur människors berättelser om sina liv fungerar som centrala källor för att förstå hur tro upplevs och tolkas med fokus på personliga erfarenheter. I inledningen ger redaktörerna Sari Katajala-Peltomaa and Raisa Maria Toivo en initierad redogörelse för detta perspektiv och dess användbarhet i historisk forskning (2–29). En viktig iakttagelse är att självbiografins form och funktion är konfessionellt betingad. I protestantiska traditioner har självbiografiskt skrivande använts som ett redskap för självrannsakan, trosprövning och vittnesbörd, medan det i katolska sammanhang i högre grad varit knutet till institutionella praktiker och konversion.

I fallet Peter Schindler erbjuder dessa biografihistoriskt relaterade perspektiv en metod att analysera hur katolicismen levdes och tolkades i en nordisk, protestantiskt dominerad kontext. Schindlers memoarer och publicistiska skrifter visar hur konversion, kallelse och religiös identitet gestaltades i ett individuellt liv präglad av konflikter med kyrkliga myndigheter och av ett starkt engagemang för katolsk mission i Danmark. Schindlers livsberättelse kan därmed fungera som en ingång till att förstå hur katolicismen inkulturerades och praktiserades i Norden under 1900-talet.

Ett annat centralt perspektiv är idén om självbiografien som ett vapen, vilket erbjuder ett fruktbart analysverktyg i tolkningen av Peter Schindlers livsberättelser. Hans självbiografiska projekt kan således förstås som ett redskap för att återta kontrollen över berättelsen om sitt liv. På så sätt kan hans memoarer – i likhet med många andra självbiografiska texter – ses som ett vapen i kampen om tolkningen av det förflutna.

Katolsk mission och konversion i Norden

Den katolska kyrkans återkomst i Norden möjliggjordes av liberaliseringen av religionslagstiftningen i mitten av 1800-talet. Vid denna tid befann sig det protestantiska nordiska enhetssamhället i ett tillstånd av upplösning. Frikyrkornas frammarsch bidrog på sitt sätt till denna utveckling liksom också den inre splittring mellan olika läger som utmärkte de lutherska folkkyrkorna (Thorkildsen 2008, 342–348). I den katolska världen ledde den ultramontana (Rom-orienterade) rörelsens genomslag till kyrklig centralisering och till en reaktivering av den motreformatoriska konfessionalismen (Fleckenstein & Schmiedl 2005). Samtidigt förstärktes de katolska missionsinsatserna världen över, och denna mission riktade sig även mot formellt kristna men icke-katolska länder som de nordiska. Detta var en konsekvens av den fram till andra

vatikankonciliet (1962–65) rådande katolska ecklesiologin som starkt betonade den katolska kyrkan anspråk att ensam vara Kristi sanna kyrka (Rivinius 1994, 251–265). Ritualerna för upptagning i den katolska kyrkan speglade detta synsätt. Konvertiten skulle inte bara bekänna den katolska tron och lova att fasthålla vid den katolska kyrkans lära utan också genom en avsvärjelse ta avstånd från det trossamfund vederbörande dittills tillhört (Pinard de la Boullaye 1953, 2224–2266).

Organisatoriskt var de nordiska länderna så kallade apostoliska prefekturer eller vikariat och som sådana underställda kuredepartementet för mission, *Sacra Congregatio de Propaganda Fide*. Särskilt framgångsrik var den katolska missionsverksamheten i Danmark, där det sedan 1849 rådde i det närmaste total religionsfrihet. Runt sekelskiftet 1900, då biskop Johannes von Euch stod i spetsen för den danska missionen, konverterade i genomsnitt 230 danskar årligen till den katolska kyrkan. I Norge och i än högre grad i Sverige försvårades missionsverksamheten av de där gällande disenterlagarna, vilka visserligen medgav de 'främmande' religionssamfundens vissa rättigheter men ingen fullständig religionsfrihet. Det var först på 1950-talet som full religionsfrihet infördes i dessa båda länder (Werner 2005, 7–176)

Målet med den katolska missionsverksamheten var att utveckla en katolsk miljö på nordisk grund som ett första steg mot de nordiska ländernas rekatolisering. En rad religiösa ordnar och kongregationer etablerade sig i Skandinavien och upprättade kommuniteter i anslutning till de katolska församlingarna. Bland de manliga ordnarna framträdde särskilt jesuiterna, vilka tillhörde den nordtyska ordensprovinsen och som inlett verksamhet i Norden som en följd av kulturkampen i Tyskland på 1870-talet. I början av 1900-talet hade jesuiterna fem residens i Danmark och Sverige samt ett jesuitkollegium i Ordrup utanför Köpenhamn (Werner 2014, 104–191). Den mest framgångsrika bland de kvinnliga kongregationerna var St. Josefsystrarna från Chambéry i Frankrike med sina många sjukhus och skolor. I början av 1930-talet fanns runt åttahundra josefsystrar i Skandinavien, varav flertalet var verksamma i Danmark (Werner 2002). Som en markering av de nordiska katolska lokalkyrkornas växande betydelse fick de apostoliska vikariaten i Norge, Danmark och Sverige 1953 status av reguljära stift med namnen Oslo, Köpenhamns och Stockholms katolska stift; några år senare fick Finland och Island samma status (Werner 2005, 358–360).

Den katolska kyrkan i Norden präglades i hög grad av konvertiterna. Många katolska församlingar bestod länge till övervägande delen av konvertiter eller barn till konvertiter, vilket var särskilt framträdande i Danmark. Vid denna tid framstod det nästan som en plikt för litterärt bildade konvertiter att ge offentlighet åt sina konversionserfarenheter. I Skandinavien publicerades en hel rad konvertitberättelser av detta slag, vilka fungerade som inspiration för andra. Detta gällde i särskilt hög grad för den danske författaren Johannes Jørgensen, som blev katolik 1896 och som skildrat sin konversion både i litterära arbeten och i självbiografin *Mit Livs Legende* (1916–1928) som till stora delar bygger på hans samtida dagboksanteckningar. Genom sina romaner, helgonbiografier och andra böcker med katolska motiv bidrog han till att göra katolicismen känd i Norden, och hans skildring av sin egen konversion kom att spela en viktig roll för många nordiska konvertiter, inte minst då för Schindler.

Schindlers väg till den katolska tron

Peter Schindler växte upp tillsammans med två syskon i ett tämligen burget hem i Köpenhamn. Fadern var skollärare och familjelivet präglades av gammalkyrklig lutherdom. Han kände tidigt en kallelse att bli präst, och efter studentexamen 1909 inledde han teologistudier vid Köpenhamns universitet. I självbiografin beskriver han hur mötet med den rationalistiska liberalteologi som präglade teologiundervisningen fick honom att ställa sig alltmer avvisande till den protestantiska statskyrkan. I sökandet efter alternativ upptäckte han Jørgensens böcker, vilka gjorde ett starkt intryck och fick honom att söka kontakt med denne. Snart etablerades en nära vänskap som tog formen av ett slags far-son-förhållande, vilket speglas i deras korrespondens från denna tid.⁴ Också bekantskapen med Jørgensens vän, konstnären Mogens Ballin, som konverterat från judendomen 1893, bidrog till att påverka Schindler i katolsk riktning. Han skrev sedermera en biografi om denne i förtid avlidne katolske aktivist (Schindler 1936).

Men Schindler tog också starka intryck av den berömde danske väckelseledaren och poeten N.F.S. Grundtvig. Hans första kontakt med dennes arbeten julen 1911 fick karaktären av en andlig väckelse som totalt omformade hans dittills så mörka gudsbild. I memoarerna framhåller han att det framför allt var Grundtvigs ljusa människosyn och hans betoning av det mänskliga som en förutsättning för det kristna som tilltalade honom (Schindler 1949, 112–121). För Schindler kom Grundtvig att fungera som en bro över till den katolska tron eller, som han formulerar det i en tillbakablickande artikel från 1940, "Guds Vejviser til Moderkirken" (Schindler 1940). Han var långt ifrån den ende som gjorde denna erfarenhet, och många av de danska katolska konvertiterna från denna period hade en bakgrund i den grundtvigska väckelserörelsen (Werner 2005, 294–297).

Sin väg till den katolska kyrkan har Schindler skildrat i första bandet av självbiografin som har titeln *Vejen til Rom*. Den bild han ger här bekräftas till stora delar av hans brev till Jørgensen och barndomsvännen Holger Krusenstjerna-Hafstrøm. Han nämner här teologiska studier och läsning av katolsk litteratur, främst då Jørgensens böcker. En annan inspirationskälla var den nu helgonförklarade brittiske konvertiten John Henry Newman. Dennes idéer om *via media*, en medelväg mellan katolicism och protestantism, fick Schindler att tillsammans med tre likasinnade vänner grunda ett eget samfund, Absalons kyrka. Men detta 'samfund' upplöstes av sig själv efter det att en av medlemmarna konverterat till den katolska kyrkan. Också för Schindler framstod en katolsk konversion alltmer som det enda alternativet, och han tog i detta syfte kontakt med jesuiterna i Köpenhamn (Schindler 1949, 114–118. 134–137.)

En bildningsresa genom det katolska Europa 1913, som hands far finansierade i hopp om att få sonen på andra tankar, befäste Schindlers beslut att bli katolik. Att han under en del av resan hade sällskap av Jørgensen bidrog till att fördjupa hans katolska trosövertygelse. Åter i Köpenhamn bestämde han sig för att bli katolik, och efter en

⁴ Schindler till Jørgensen 8/3 & 16/4 1913: Schindlers Samling, KHA København (KHA). Schindler 1949, 73–156.

tids undervisning upptogs han i februari 1914 i den katolska gemenskapen i jesuiter-
nas Jesu-Hjerte-kirke. I sina memoarer reflekterar han över de motiv som fört honom
till den katolska tron. Ett viktigt skäl var, konstaterar han, att mötet med den katolska
tron befriat honom från den skräck att vara fördömd som han tidigare ofta plågats av.
Han fasade visserligen för den obligatoriska generalbikten. Men efteråt erfor han en
känsla av djup frid och matthet som efter "en stor Operation" (Schindler 1949, 234–
237). Också den katolska gudstjänsten spelade en central roll i Schindlers konversions-
process. I självbiografin berättar han hur tagen han blev då han 1912 för första gången
kom i kontakt med det katolska gudstjänstlivet i jesuiter-kyrkan i Köpenhamn. Mäss-
firandet gjorde ett starkt intryck, men också det faktum att kyrkorummet blev "brugt".
Men det som framför allt imponerade på den då tjugouårige Schindler var den vörd-
nadsfulla hållning som människor visade inför "det heliga", här materialiserat i Kristi
närvaro i den konsekrerade hostian i tabernaklet på altaret (Schindler 1949, 103–236).

Schindler har behandlat konversionstematiken i flera av sina böcker och han har
också publicerat en handbok för konvertiter "efter konversion", vilken publicerades
1924 med titeln *Katolsk kristenliv* (1924). Som modell för beskrivningen av kon-
versionsprocessen har Schindler främst använt sin egen och Ballins religiösa utveck-
ling men också Jørgensens litterära konversionsberättelser. Schindler beskriver ut-
vecklingen efter upptagningen i kyrkan som en psykologisk process som löper genom
ett antal faser innan livet som katolik normaliseras och blir en naturlig del av vardagen.
Han utvecklade också en typologi över konvertiter, vilken omfattar sex kategorier
och de "konvertitfejl" som utmärkte respektive typ. Man möter här allt från den reli-
giöse fanatikern med sin demonstrativa religiositet till den nitiske felsökaren, som
ständigt förser sin biskop med upplysningar om fel och brister i sin församling.
Schindler liknar dessa konvertitfel vid barnsjukdomar som kunde förväntas gå över
när konvertiten nått ett "vuxet" stadium i sitt liv som katolik. Detta mönster framträ-
der tydligt i flera av de katolska konversionsberättelserna av nordiska konvertiter som
publicerades under denna tid (Werner 2005, 179–284).

Prästutbildning och mission i Danmark

Redan före sin konversion var Schindler fast besluten om att bli katolsk präst, och hans
brev vittnar om en stark iver att få arbeta för den katolska trons utbredning i Dan-
mark.⁵ Han inledde sin prästutbildning vid de tyska jesuiter- Collegium Germa-
nicum i Rom våren 1914, men flyttade till på grund av kollegiets evakuering till Inns-
bruck som en följd av första världskriget över till det engelska Beda-kollegiet, där han
kunde bedriva sina studier under friare former (Schindler 1951, 36–60). Detta var en
lättnad för Schindler som haft svårt att anpassa sig till jesuiter-kyrkans rigida utbildnings-
system. I breven till Jørgensen uttrycker han irritation över den vanekristendom och
brist på religiöst djup som han iakttog hos sina tyska medbröder på kollegiet. "Lad

⁵ Schindler till Jørgensen 17/6, 1/8, 11/8, 29/8 1913 och till jesuiten Ansgar Meyer 17/6, 14/8 1913:
Schindlers samling, KHA.

os”, skrev han i ett brev, “takke Gud, at vi er Konvertitter”. Han berättar också att han i smyg hämtade andlig näring och tröst i Grundtvigs psalmer.⁶

I sina memoarer ger Schindler en ingående skildring av livet på Collegium Germanicum. Studiedisciplinen var sträng men samtidigt avpassad efter vars och ens förmåga. Allt fungerade perfekt, och en “spiritual” fanns alltid till hands för självvårdande samtal, en möjlighet som Schindler ofta utnyttjade sig. Han fick här, som han noterar i sina memoarer, en insikt om jesuitordens storhet och andliga kraft. Men han kom livet igenom att bevara en stark avoghet mot jesuiterna fullkomlighetsideal och specifika askes och mot den ultramontana katolicism som dessa ideal var ett utflöde av. För honom framstod den sydländskt präglade katolska livsformen dessutom som ett hinder för den katolska trons utbredning i de nordiska länderna (Schindler 1951, 36–60).

Peter Schindler med Johannes Jørgensen i Assisi 1919

Efter sin prästvigning i katedralen i Siena i oktober 1917 återvände Schindler till Danmark, där han efter en tid som biskoplig sekreterare utsågs han till kaplan vid Rosenkranskyrkan i Köpenhamn. Han grep sig genast an med att försöka förverkliga sin vision om en genuint dansk form av katolicism i linje med den idé om en syntes mellan den av Grundtvig formade danska fromheten och den katolska tros läran som legat till

⁶ Schindler till Jørgensen 31/10, 7/11, 10/11, 13/11 (citatet) 1914 och 8/7 1915: Schindlers samling, KHA.

grund för Absalons kyrka (Schindler 1949, 114–118, 134–137). Schindler blev snart en mycket uppskattad predikant. Han ägnade sig också åt ungdomsarbete och grundade en katolsk scoutkår, kallad Hertig Knuds division, vars verksamhet han ingående skildrade i en artikelserie i den danska katolska tidskriften *Nordisk Ugeblad*.⁷ Som ett led i sin strävan att skapa en dansk och nordisk katolicism verkade han för att återupprätta den manliga grenen av birgittinorden. Han samverkade här med den 2016 helgonförklarade svenska konvertiten Elisabeth Hesselblad, som vid denna tid var i färd med att skapa en ny, mer utåtriktad gren av birgittinorden med centrum i Rom (Jochnick Östborn 2005, 23–69).

Schindler ställde sig som sagt kritisk till den tyskt ultramontana spiritualitet som präglade katolicismen i Danmark. Större delen av den katolska andakts- och uppbyggelse-litteraturen var översatt från tyska eller skriven av tyska präster, föreningslivet var organiserat efter tysk förebild och den katolska föredragsverksamheten dominerades helt av de mestadels tyskfödda jesuiterna. Kritiken riktades också mot den specifika fromhetskultur som odlades vid de till största delen utlandsfödda ordenssystemarnas kommuniteter (Schindler 1951, 91–98). Schindlers ungdomliga reformiver och hetsiga angrepp på allt som han uppfattade som odanskt väckte emellertid missnöje. Då han gav sig i kast med att fördanska liturgiska texter och införa allehanda nymodigheter i gudstjänstlivet växte motståndet och det framfördes klagomål till biskop von Euch. Men det var först efter en incident på ett pojkscoutläger i slutet av 1918 där Schindler gjort sexuella närmanden till en tonårspojke som biskopen inskred. Efter ett internt kyrkligt domstolsförfarande suspenderats Schindler från alla sina uppdrag. På befallning av prefekten för Propaganda Fide, kardinal van Rossum, sändes han för botgöring till benediktinklostret i Subiaco utanför Rom. Senare flyttade han till ett kloster i närheten av Neapel (Sander Olsen 2000, 17–20).

Schindlers agerande var straffbart enligt dansk lag; men biskop von Euch beslutade i enlighet med de dåtida kyrkliga regelverken att brottet enbart skulle hanteras internt (jfr Götz von Olenhusen 1994, 217–276). Att Schindler gjort sig skyldig till någon form av disciplinbrott blev känt i de katolska kretsar där han verkade, men brottets art blev aldrig allmänt bekant. I sina memoarer talar han om ett ”moralisk Fald” och beskriver saken som om det gällt en kärleksrelation till en kvinna. Den ådömda botgöringen skildras som ett ”andet Noviciat” (Schindler 1951, 103–111). Men i ett brev till vännen Krusenstjerna-Hafstrøm talar han klarspråk. Som en förklaring till händelsen anger han överanstängning och utmattning, och han vistades en tid på kamillianfädernas sjukhus i Ålborg innan han avrest till Rom.⁸ Schindlers ofta mycket långa brev till Jørgensen från denna tid belyser både hans andliga utveckling och hans längtan att få återuppta sin pastoral verksamhet i hemlandet.⁹ Men händelsen bidrog till att skapa en klyfta mellan honom och Jørgensen, som med tiden blev allt större.

⁷ *Nordisk Ugeblad* 1918, 371–374, 392ff, 422ff, 440ff, 929–930.

⁸ Schindler till Krusenstjerna-Hafstrøm 28/2 1920: Schindlers samling, KHA. Schindler 1951, 87–115.

⁹ Schindler till Jørgensen 7/2, 17/2, 20/7, 30/7, 5/8, 26/10, 19/11 1920: Schindlers Arkiv, KHA.

Våren 1921 återvände Schindler till Danmark; men det var först två år senare som han fick tillstånd att återuppta sitt pastorala arbete. Biskop von Euch, som i rapporter till Rom lyft fram Schindlers kritiklust, självöverskattning och brist på självbehärskning, hade sagt blankt nej. Men dennes efterträdare biskop Josef Brems lät sig övertalas efter det att Schindler i brev lovat att underordna sig i allt.¹⁰ Han fick dock ingen ordinarie anställning men gavs tillstånd att upprätta en katolsk mission på Langeland, en verksamhet som han själv fick finansiera med hjälp av insamlade medel från det katolska utlandet. Ortsbefolkningen lyckades han inte intressera för den katolska tron, men det kapell han lät inreda i "dansk" stil i Rudkøping, S:t Bendts kapell, blev ett centrum för unga dansksinnade katoliker (Schindler 1951, 121–148).

Hösten 1928 återkom Schindler till Köpenhamn där han knöts till Rosenkranskyrkan som kaplan, dock utan en formell anställning och med möjlighet att fortsätta sin publicistiska verksamhet på egen bekostnad. Han fungerade också som lärare på S:t Josefsystrarna Franska skola, Institut Jeanne d'Arc. I självbiografien betecknar han sig som "free lance". I Rosenkranskyrkan samverkade Schindler med kaplanen Hubert Messerschmidt, som också han var dansk men född katolik. Tillsammans engagerade sig de båda kaplanerna för att fördanska gudstjänstlivet genom att dansk psalmsång integrerades i gudstjänsten och vissa delar av liturgin lästes på danska (Schindler 1951, 163–166).

Schindler var visserligen en stor vän av den latinska liturgin; men den borde, menade han, förbehållas klostren och katedralerna, medan den folkliga gudstjänsten skulle vara just folklig och hållas på folkspråk. Sina liturgiska visioner presenterade Schindler i en rad artiklar i *Nordisk Ugeblad*, vilka han sammanförde i den rikt illustrerade boken *Liturgi*, ett digert verk på nästan 600 sidor som utkom i två band 1928–1930. Boken, som har karaktär av en liturgisk handbok, var på många sätt kontroversiell, och biskopen vägrade först ge den imprimatur. Schindler ger här uttryck åt den nya syn på kyrkans gudstjänst som utvecklats inom den liturgiska rörelsen i Tyskland (se Angenend 2001, 17–75). Liksom de tyska liturgiska reformivrarna drog han sig inte för att egenmäktigt översätta eller ändra i den föreskrivna latinska ritualen. Han ville göra upp med den, som han menade, inskränkta ultramontana katolicism som framför allt jesuiterna ansågs representera och modernisera och fördanska den religiösa estetik. Tillsammans med Messerschmid grep han sig an med att omgestalta Rosenkranskyrkans inre och ersätta den "tyskt" gotiska inredningen med en modernare "dansk" (Schindler 1951; 163–165).

Liksom hos Grundtvig och den väckelserörelse som gick tillbaka på honom fanns det starka nationalistiska inslag i Schindlers förkunnelse, och hans strävan att skapa en dansk katolicism parades ofta med skarp kritik mot de utländska ordensmedlem-

¹⁰ Von Euch till den apostoliske visitatorn A. Diepen 15/1 1921: Nuova Serie, NS) 1921/105, Archivio Storico della Congregazione per l'Evangelizzazione dei Popoli o 'de Propaganda Fide' (ASPF). Rossum till von Euch 4/12 1920, 21/1 1921, Vol. 1090:93, KHA. Schindler till Brems 24/4 1921, 9/7 1924, 4/2 1925, 9/7 1927, 5/11 1928: Schindlers breve til Biskopperne von Euch og Brems 1921–39, KHA.

marnas verksamhet i den danska missionen. I jesuiternas rapporter beskylldes Schindler och hans krets för nationalistisk agitation till skada för den katolska enheten, och man noterade att många katoliker betraktade hans fördanskningssträvanden som ren protestantisering.¹¹ Resultatet av denna framfart blev, som ovan nämnt, att Schindler skickades till för studier till Rom med placering på det tyska prästkollegiet vid Campo Santo. I självbiografen uttrycker Schindler viss ruelle över sitt agerande, men han menar sig ändå ha haft rätt i sak och säger sig vara övertygad om att även hans forna vedersakare i historiens ljus "maa give mig Ret i et og alt, der stod os imellem". För honom var den centrala frågan om de danskfödda prästerna skulle ges möjlighet att utveckla en verksamhet på sina egna villkor eller tvingas anpassa sig till främmande kulturella koder och ideal. I redogörelsen för denna liksom också andra konflikter avslutar han med att notera att han "bevarede Tron i Behold".¹²

Den ruelle som Schindler uttrycker i självbiografen märker man inte av i hans korrespondens från denna tid. I ett brev till vännen Holger från augusti 1932 går han till storms mot hela det rådande katolska kyrkosystemet med dess, som han menade, politiserade organisationsstruktur och ytliga andaktsväsen. Han ironiserade över den eukaristiska kongress som just avhållits i Köpenhamn under kardinal van Rossums ledning med högtidliga processioner, friluftsmöten och pontifikalmässor i tidens bombastiska stil. Schindler betecknade detta som "slet oversat, udenlændsk halv-politisk Agitation for Hs. Maj. Kristus Rex." Han syftade här på kulten av Kristus konungen, som kan betraktas som en vidareutveckling i triumfalistisk riktning av den av jesuiterna omhuldade Jesu-hjärtakulten. Brevet innehåller också en del personliga upplysningar, och man anar en stark bitterhet. Den nu fyrtioårige Schindler hade än en gång tvingats lämna Danmark; denna gång på grund av interna konflikter. Hans reform- och missionsplaner hade visat sig orealistiska, och han hade inte, vilket ju varit hans stora dröm, fått ansvar för en egen församling.¹³

På kort sikt fick de idéer som Schindler och hans krets företrädde inget nämnvärt genomslag och i början av 1930-talet kunde det tyckas som om det var den av jesuiterna företrädde ultramontanismen segrat över hela linjen. När man bläddrar i danska katolska tidskrifter som *Nordisk Ugeblad* och *Katholsk Ungdom* från denna tid framträder en tendens att lyfta fram den demonstrativa, för att inte säga provokativa, sidan av den katolska trosutövningen. Jesuiternas kyrkor, inte minst den i Köpenhamn, var fortsatt välbesökta och fungerade liksom tidigare som ett dragplåster för presumtiva konvertiter. Av dåtida konvertitberättelser att döma var det just katolicismens ultramontana prägel och religiösa kultur som väckte intresse för den katolska kyrkan och dess tro (Werner 2005, 301–306). Detta gällde också den prästerliga spiritualiteten, och yngre danskfödda präster som exempelvis Mogens Ballins son Jan var angelägna om

¹¹ J. Wolfisberg till Ledóchowski 5/1 1927, 28/7 1928, 30/6 1929 & 3/1 1930: Germ. Inf. 1022, 1023, Archivum Romanum Societas Iesu (ARSI).

¹² Schindler 1951, 79–81, 57–163, 191–193 (citaten på s. 164–165). Jfr Werner 2005, 225–230, 297–299.

¹³ Schindler till Krusenstjerna-Hafstrøm 7/8 1932: Schindlers Arkiv, KHA. Ang. Jesu-hjärta.kulten, se M.-T. Desouche 2008, 740–758.

att hålla fast vid det ultramontana prästidealet och bar, till skillnad från Schindler, alltid den fotsida romerska talaren.¹⁴

Mission på andra villkor

Hösten 1931 inledde Schindler ett tre-årigt studium i kristen arkeologi för licentiatexamen vid *Pontificio Istituto di Archeologia Cristiana*, institutet för kristen arkeologi i Rom. Hans arbete handlade om Petrusämbetet och den kristna kyrkans konsolidering i Rom under det första århundradet. I brev till biskop Brems beskriver han undervisningen som god och mångsidig, men i självbiografin karakteriserar han den som förlegad, osystematisk och spretig. Studietakten framhåller han som maklig, vilket gjorde att han vid sidan av studierna kunde ägna sig åt författarskap och rundresor i Italien och Mellanöstern. Efter två år avbröt Schindler sina studier och återvände hem till Danmark efter det att hans licentiatavhandling med dess populärvetenskapliga anslag blivit underkänd. Examinatören, benediktinpatern Kunibert Mohlberg, som Schindler beskriver som en av de mest inspirerande lärarna, avfärdade den som "ovetenskaplig".¹⁵ Detta var ett stort nederlag för Schindler. Han kom senare att ge ut avhandlingen som ett privat arbete med titeln *Petrus*, ett digert verk i två band på drygt 600 sidor (1944).

Efter återkomsten till Köpenhamn hösten 1933 utsågs Schindler till kaplan hos en kommunitet kontemplativa ordenssystrar i Sankt Augustins kyrka. Detta var en tydlig markering från vikariatsledningens sida om att man inte önskade ha honom i ordinarie själavård. Under 1930-talet gjorde han omfattande studieresor i främst Medelhavsländerna och Mellanöstern, vilka han finansierade genom att skriva artiklar och resereportage i danska tidningar. Men det var främst som katolsk författare och skribent i katolska tidskrifter som Schindler gjorde sig bemärkt, och när man går igenom den danska katolska tidskriften *Nordisk Ugeblad* (från juni 1939 *Katolsk Ugeblad*) vimlar det av artiklar och inlägg av Schindler. Genom sitt författarskap, vilket omfattar allt från diktsamlingar och romaner till resehandböcker, biografier och katolsk apologetik, kom han att utöva ett betydande inflytande på dansk och nordisk katolicism. Flera av hans böcker, som exempelvis den ovan nämnda handboken för konvertiter, sålde bra och utkom i utkom i flera upplagor, också i svensk översättning (*Bibliographia* 1957).

En av Schindler mest populära böcker var *Katholicisme*, vilken utkom första gången 1924 och därefter i tio danska upplagor samt i svensk och tysk översättning. Han redogör här på ett lättsamt och underhållande sätt för den katolska kyrkans tro och lära. Den riktar sig, liksom hans bok om katolsk konversion, främst till presumtiva konvertiter. I *Vesterledens Munkevæsen* (1931–1939, ett digert verk i tre band på närmare 1500 sidor, presenterar han det kristna klosterlivet i ett historiskt perspektiv med särskilt fokus på benediktinorden och dess grundare Benedikt av Nursia. Stor framgång rönt

¹⁴ Ballin till Olrik 16/7 1922: Bischof von Euchs Arkiv, KHA. *Katolsk Ungdom*, 1923, 167; *Nordisk Ugeblad*, 1931, 708-710. Jfr Werner 2014, 146-177.

¹⁵ Schindler till Brems 18/12 1932: Schindlers breve til Biskopperne von Euch og Brems 1921-39, KHA. Schindler 1951, 172–179. Angående underkännandet, Heid 2012, 1131.

hans italienska resehandböcker, särskilt då *Ønskerejsen* (1945) och den rikt illustrerade *Dage i Rom* (1955), vilka båda utkom i många upplagor. Dessa resehandböcker var en produkt av hans verksamhet som reseledare, vilken inletts 1925 då han tillsammans med en dansk resebyrå organiserat en nordisk pilgrimsresa till Rom i samband med julbelärsfirandet detta år. De tre nordiska katolska biskoparna och den isländske apostoliske prefekten, vilka samtliga tillträtt 1923, stod i spetsen för denna nordiska Romvallfärd, den första efter reformationen. Bland de runt 450 deltagarna som reste med det specialchartrade "pilgrimståget" fanns också protestanter samt journalister som rapporterade om pilgrimsfärden, vars höjdpunkt var en audiens hos Pius XI (Werner 1998).

I mitten av 1930-talet var Schindler en känd författare, och flera av hans böcker utkom på stora väletablerade bokförlag. Något vetenskapligt erkännande fick han emellertid inte, och i den danska katolska missionen blev han, trots sitt oförtröttliga engagemang, alltmer isolerad och marginaliserad. Efter sin återkomst till Danmark 1933 drogs han snart in i nya konflikter. Ett exempel vars hans försök att ta ledningen av den av jesuiterna grundade föreningen *Academicum Catholicum*, där han var en trägen föredragshållare (Schindler 1951, 163–171, 189–190). Föreningens protokoll vittnar om hetsiga diskussioner, och i en minnesteckning över verksamheten på 1930-talet konstaterar en av de dåvarande medlemmarna att "der var ofte ballade omkring Peter Schindler".¹⁶ De omdömen som de danska apostoliska vikarierna gav om Schindler i sina rapporter till Propaganda Fide är inte positiva. Biskop von Euch framhöll som nämnt dennes självöverskattning, kritiklust och brist på självdisciplin. Än mer negativt yttrade sig biskop Brems som i årsrapporten för 1937 beskriver Schindler som "sacerdos sine ulla virtute sacerdotali", alltså en präst som saknar prästerliga dygder.¹⁷

Schindler var väl medveten om denna kritik, vilken han också, om än indirekt, tar upp i sina memoarer. Han beskriver här hur han fann tröst i att tänka på och planera resor "naar Konflikter og Krise pinte" (Schindler 1951, 178). Efter det att benediktinpatern Johannes Suhr tillträtt som apostolisk vikarie i november 1938 försämrades Schindlers position. Suhr, den förste apostoliske vikarien av dansk börd, var konvertit och hade 1926 inträtt i benediktinorden. Vid utnämningen var han abbot i benediktinklostret San Girolamo i Rom (Bjørnvad 1993, 26–31). Hade inte andra världskriget och den tyska ockupationen kommit emellan skulle Schindler ha sänts till Rom redan i början av 1940-talet. I de fragment som finns bevarade av hans dagboksanteckningar ger han uttryck åt besvikelse och frustration och konstaterar att "Sandheden har gjort mig hjemløs og bitterligt ensom".¹⁸

Men Schindler var fortsatt aktiv som föredragshållare och predikant. Flera av hans predikningar gavs sedermera ut i bokform (Schindler 1949 och 1960). Från hösten 1940 var han engagerad vid i kurs- och föredragsverksamheten vid den av Mogens Ballin grundade Katolsk Højskole, ett folkbildningsinstitut som anknöt till det grundtvigska folkbildningsidealet. Flera av mötena och kurserna hölls dessutom i Grundtvigs Hus,

¹⁶ B. Højbo, *Minder fra AC fra trediverne & Mødeprotokoller*: KHA.

¹⁷ Brems till Propaganda Fide, Årsrapport för 1937: NS 1938–40, Rub. 4, vol 1374, ASPF.

¹⁸ Schindlers notisbok, 30/11 1940 (citatet), 9/2 1941: KHA.

den grundtvigska rörelsens monumentala föreningshus i Köpenhamn. I ett föredrag, vilket enligt ett reportage i *Katolsk Ugeblad* rönt stort bifall och som senare trycktes i den prestigefyllda *Gads danske magasin*, lyfte Schindler fram Grundtvigs betydelse som religiös förebild. Religion i betydelsen dogmatik kunde man, framhöll han, inte lära av Grundtvig, men man kunde däremot "läre Religiositet af ham" och ta fasta på hans insikter om individens förutsättningar att ta till sig den kristna tron (Schindler 1941).

Våren 1943 omplacerades Schindler till Aalborg, där han än en gång inhystes hos kamillianfäderna. I *Katolsk Ugeblad* meddelades i majnumret att han flyttat dit i väntan på möjlighet att avresa till Rom.¹⁹ Det kom emellertid att dröja till hösten 1945 innan han kunde lämna Danmark. Anteckningsboken ger vid handen att han reste runt i Europa och besökte bland annat London och Paris samt bodde en tid i Schweiz. I maj 1946 tog han in på ett hotell i Trastevere i Rom, och i en anteckning från den 1 september samma år noteras att han fått brev från biskop Suhr med uppdrag att, som han formulerar det, "fordanska" Nya Testamentet (Schindler 1951, 195).

Schindler levererade artiklar till *Katolsk Ugeblad* med reflexioner från sina resor. I en artikel från oktober 1945 redogjorde han för mässfirande på modersmål i Paris ytterområden och pläderade för att denna praxis borde bli allmän i hela kyrkan. Senare samma år publicerade han en artikelserie om nya teologiska strömningar där han argumenterade för en reform av det katolska fromhetslivet och en uppvärdering av lekfolkets roll i kyrkan. Det sistnämnda föranledde en redaktionell anmärkning med en del läromässiga tillrättlägganden.²⁰

Romersk exil

Hösten 1945 lämnade Schindler Danmark, och efter rundresor i Europa etablerade han sig 1948 som medlem av prästkollegiet på Campo Santo (Schindler 1951, 195). Men han besökte Danmark minst en och ibland flera gånger varje år som inbjuden gästpredikant och föredragshållare. Han ställde sig också till förfogande som ciceron för danska och skandinaviska pilgrimer och resegrupper i Rom, och biskop Suhr såg till att han fick fullmakt att ta emot bikt av skandinaver.²¹

Under 1950-talet framstod han inte längre som kontroversiell på samma sätt som tidigare utan snarare som ett original. I bekantskapskretsen gick han under namnet "onkel Peter" och tituleras så även i brev; så också på ett brevkort från Karen Blixen och skådespelerskan Marilyn Monroe.²² I samband med att Schindler 1958 firade 40-årsjubileum som präst publicerades intervjuer i en rad danska tidningar, bland annat i *Aftenposten* och i *Dagens Nyheder*. I den förstnämnda beskrivs Schindler som en "uortodox och salvesfri Kirkens man" som gärna tog en öl, ett glas sherry och en god cigarr. Den andra artikeln presenterar honom som Danmarks "uofficielle ambassadør

¹⁹ *Katolsk Ugeblad*, 1943, 274. Schindler 1951, 193–194.

²⁰ *Katolsk Ugeblad*, 1945, 528, 560–61, 571–72, 584–85; Redaktionell anmärkning, 599.

²¹ Suhr till prefekten för Propaganda Fide, Kardinal Fumasoni-Bondi 11/3 1949: NS 1947–1949, rub. 4, vol. 1612, ASPF.

²² Brevkort daterat julen 1959: Schindlers samling, KHA. Kiel 1992, 46–49.

i pavestaten". På frågan vad han skulle ha blivit om han inte konverterat till den katolska kyrkan svarade Schindler "valgmenighedspräst" och tillade att han faktiskt blivit just detta också som katolik.²³ Detta var en indirekt anspelning på att Schindler under större delen av sin prästerliga bana inte haft en fast kyrklig tjänst utan fungerat som predikant och själasörjare för de katoliker som sökt sig till honom.

Det publicerades också reportage om honom i danska veckotidningar. I en artikel från 1952 i *Billed-Bladet* skildras för Schindlers verksamhet i Rom och hans arbete med att översätta Nya Testamentet. Artikeln illustreras med bilder på Schindler och hans

Schindler på Piazza Navona i Rom tillsammans med besökare från Danmark

assistent, den unge danske katolske prästen Ib Andersen, som sänts till Rom året innan för att bistå med granskning av texten. Det ges också en redogörelse för Campo Santo och de danska gravar som finns där.²⁴ Schindlers danska översättning av Nya testamentet, viken han försett med ingående kommentarer, kom ut 1953 och fick positiva recensioner, om än inte det vetenskapliga erkännande som han hoppats på (Schindler 1951, 177–179). Detta gällde också hans teologiska och kyrkohistoriska arbeten, vilka heller inte fick den spridning i utlandet som han hoppats. Men hans självbiografi fick stort genomslag och översattes till flera språk. I en litteraturöversikt i den svenska katolska tidskriften *Credo* berättar den i Stockholm verksamme jesuiten Peter Hornung att han under en rundresa under sommaren hört *Das Netz des Petrus*, alltså den tyska översättningen av första delen av självbiografi, läsas i fyra kloster som bordsläsning (1958, 246). Också den reformerte schweiziske teologen Karl Barth uppskattade denna

²³ *Aftenposten*, 28/1 1958; *Dagens Nyheder*, 12/1 1958: Tidningsklipp i Schindlers samling, KHA.

²⁴ Danske præster og danske Grave i Peterskirkens Skygge: *Billed-Bladet*, Mai-Juni 1952: Tidningsklipp i Schindlers samling, KHA.

bok. I ett brev till Schindler från december 1957 framhåller han sin uppskattning av den blandning av humor och allvar som präglar Schindlers konversionsberättelse, vilken därmed, så Barth, positivt skiljde sig från mainstream inom denna litteraturgenre.²⁵

Schindlers publicerade självbiografi i två band behandlar tiden fram till 1947. I en intervju, publicerad i *Katolsk Ugeblad* den 28 augusti 1964, berättar han att ett tredje band med titeln *Hjem fra Rom* var på gång. Denna bok blev dock, som nämnt, aldrig publicerad och manuset har gått förlorat. Men i *Svalereden under Peterskuplen* (1948) skildrar Schindler tillvaron på Tyska kollegiet, där studier varvades med föredragsaftnar och gemytlig kollegial samvaro. Han beskriver den gamla byggnaden med dess korridorer, bibliotek och matsal, som han liknar vid en tysk vinstuga, och den idylliska kyrkogården utanför med utsikt mot Peterskyrkan. Vidare ger han en detaljerad inblick i sitt arbetsrum, som var fyllt med porträtt, föremål från hans resor, cigarrlådor, högar med papper och mängder med böcker; kollegerna kallade rummet för "Schindlers museum".

Levnadsafton i Danmark

I januari 1962, strax före sin 70-årsdag, utnämndes Schindler till påvlig husprelat med titeln monsignore, vilket i *Katolsk Ugeblad* (1962:4, 3, 7) betecknades som ett erkännande av hans insatser. Med konciliet förverkligades många av Schindlers visioner, och han var flitigt verksam med att kommentera dess förlopp och reformagenda i artiklar, intervjuer och föredrag. I en intervju, publicerad i den norska katolska tidskriften *St. Olav* i december 1962, sammanfattade Schindler det just inledda konciliets verksamhet med orden "Alle de hellige kuer er slaktet". Den stora förändring som var att vänta bestod, trodde han, i en decentralisering av de kyrkliga strukturerna och en uppvärdering av lekfolkets roll i det kyrkliga livet (1962:24, 380–38). Våren 1965 höll Schindler en serie föredrag om andra vatikankonciliet, vilka följdes av predikningar på samma tema, vilka trycktes i *Katolsk Ugeblad* under rubriken "Koncilet og vi" (1965:21–26.). Här försvarar han reformerna och framhåller att kyrkan inte är en "mumie" utan Guds folk på väg, och han går till storms mot "traditionalisterna", vars kritik han betecknar som ett uttryck för vanans makt. Att han själv inte alltid hållit sig till denna princip förteg han i detta sammanhang.

Schindler hade inte planerat att återvända permanent till Danmark, och i *Svalereden* berättar han om den plats på Campo Santo där han tänkte sig att en gång bli begravd. Men en planerad ombyggnad av Tyska kollegiet liksom hans dåliga hälsa ledde till att den nu 72-årige Schindler återvände till Köpenhamn i april 1964. Han fortsatte med sin författarverksamhet och var också ivrigt verksam som predikant och föredragshållare. Bland hans sista böcker kan nämnas *Maria-Bogen*, där han belyser jungfru Maria betydelse genom tiderna. Boken har tre inledningar; den första riktar sig till konverti-

²⁵ K. Barth till Schindler 6/12 1957: Schindlers samling, KHA.

ter och katoliker, de båda andra till villrådiga respektive kritiska protestanter (Schindler 1962). Schindler ansåg boken vara så viktig att han lät skicka den till alla präster i Danmark, de katolska såväl som de protestantiska, vilket enligt ett reportage i *Katolsk Ugeblad* (1962:49, 12) föranledde en hel del debatt på protestantiskt håll.

Den 14 februari avled Schindler efter en kortare tids sjukdom. Begravningen skedde på hans 75-årsdag två dagar senare, en födelsedag som skulle ha firats med en stor fest till hans ära och överlämnande av insamlade medel för att renovera S:t Bendts kapell, "hans kyrka" på Langeland. Requiemmässan celebrerades av biskop Hans Martensen, en danskfödd jesuit som utnämns till biskop i Köpenhamns katolska stift i mars 1965 (*Katolsk Ugeblad* 8, 1967, 4–6). Under biskop Martensen realiserades en annan av Schindlers visioner, nämligen att den danska protestantiska psalmskatten integrerades i den katolska gudstjänsten. I den nya psalmbok som infördes i den katolska kyrkan i Danmark 1982 var närmare en tredjedel av psalmerna författade av Grundtvig (Olden-Jørgensen 1999, 21–23).

Schindler hyllades brett i media som en färgstark och framträdande kulturpersonlighet. I en minnesartikel i *Katolsk Ugeblad* (8, 1967, 4) framhålls att "alt i hans væsen var stort, rundt, tolerant og gavmildt." Minnet av denne stridbare katolska präst höll i sig länge, och 25 år efter hans död anordnade *Academicum Catholicum* en Schindler-Afton med högläsning ur hans lyriska skrifter och "Onkel-Peter-historier".

Peter Schindler 1892 - 1967

Avslutande reflexion

I klassiska mikrohistoriska studier ligger fokus inte på representativitet utan på det exceptionella, det avvikande och det konfliktdrabbade. Detta passar väl in på Schindler. Hans biografi präglas av konflikter med kyrkliga myndigheter, marginalisering

inom den katolska kyrkan i Danmark och en långvarig vistelse i Rom, vilket gör honom till en aktör som rör sig i gränslandet mellan centrum och periferi i den katolska världen. Ur ett mikrohistoriskt perspektiv kan dessa erfarenheter användas som ett förstoringsglas för att belysa katolska missionsstrategier i Norden och spänningen mellan personlig religiös erfarenhet och institutionell disciplin.

Jag har i min undersökning kunnat konstatera att en viss diskrepans mellan självbiografins vittnesbörd och den bild som tonar fram i Schindlers brev och dagboksnotiser. Detta gäller inte minst hans redogörelse för konflikter och motgångar, vilka i självbiografien beskrivs som nyttiga prövningar och tolkas som ett led i en gudomlig pedagogik som bidrog positivt till hans andliga och intellektuella utveckling. Allvarliga förseelser, som hans homosexuella övergrepp mot en pojke, omskrivs till att handla om något annat, och den kyrkliga bestraffning som blev följden betecknas som ett andra novitiat som gav honom möjlighet att stifta närmare bekantskap med benediktinorden. I de privata ego-dokumenterna talar han däremot klarspråk och här framträder han också som mer stridslysten och uppfylld av besvikelse, bitterhet och självömkan än i självbiografien.

Schindlers självbiografi är inte bara en retrospektiv berättelse om hans liv utan också ett redskap för teologisk och religiös reflektion, missionsstrategiska idéer och visioner om inkulturation, kort sagt ett redskap för teologisk tolkning och självlegitimering. Hans liv beskrivs som en existentiell resa med konversion, prästkall och religiösa prövningar som bärande element, och konstaterandet att han bevarat sin kristna tron är ett ständigt återkommande mantra. Schindlers förståelse av katolicismen, vilken relateras till det han själv upplevt som andligt bärande, sant och religiöst uppbyggligt ges en normativ funktion och tillskrivs generell giltighet. Självbiografien fungerar därmed som ett implicit teoretiskt raster genom vilket det kyrkliga livet, den katolska missionen och den religiösa kulturen tolkas och samtidigt som ett vapen i kampen om denna tolkning.

Detta framträder särskilt tydligt i hans redogörelser för strävan att skapa en "dansk katolicism", vilken är nära sammanflätad med hans personliga erfarenheter som dansk konvertit. Han upplevde den katolska kyrkan i Danmark som starkt präglad av utländska, framför allt tyska, språkformer, fromhetsideal och organisatoriska strukturer. För att göra katolicismen hemmastadd i Danmark måste, vilket Schindler gång på gång understryker, den religiösa estetiken och gudstjänstlivet anknyta till danska kulturella former och den religiösa litteraturen anpassas för en dansk publik. Här spelade arvet från Grundtvig en central roll. Schindler tolkar Grundtvigs antropologi och kristendomsförståelse som en bro över till den katolska tron och integrerar detta perspektiv i sin vision om en genuint dansk form av katolicism.

I självbiografien har också de många konflikter som präglades Schindlers verksamhet som katolsk präst i Danmark sin givna plats. Men de framställs mindre som uttryck för personliga tillkortakommanden och mer som konsekvenser av ett profetiskt kall, en gudomlig prövning och en kamp för kyrklig förnyelse som låg före sin tid. När Schindler i självbiografien beskriver sig själv som "världens lyckligaste präst", fungerar

detta därför inte enbart som en personlig bekännelse utan också som ett sätt att neutralisera kritik och omtolka ett liv präglad av konflikter. Här, liksom i redogörelsen för visionerna om katolsk inkulturation, blir det tydligt att Schindler använder självbiografin inte bara som ett medel att skildra sitt liv utan också som ett vapen i kampen om den danska katolska gemenskapens kulturella gestaltning.

LITTERATFÖRTECKNING

Andersson, Peter K.

2017 "Det förflutnas minsta beståndsdelar: Narrativ mikrohistoria och historia som litteratur", *Historisk tidskrift* 3: 448–462.

Angenend, Arnold,

2001 *Liturgie und Historik. Gab es eine organische Liturgie-Entwicklung*, Freiburg: Herder: 17–75.

Bibliographia Peter Schindler

1957 *Bibliographia Peter Schindler*, København: Arne Frost-Hansens Forlag 1957.

Bjørnvad, Anders

1993 *På vej mod hjemstavnsret. Den katolske kirke i Danmark under den tyske besættelse 1940-45*, Odense: Odense University studies.

Bloch, Marc

1958 *Apologie pour l'histoire ou Métier d'historien*, Paris: Dunod.

Credo. Katolsk tidsskrift

1958 *Credo. Katolsk tidsskrift*.

Desouche, Marie-Thérèse

2008 "Pie XI, le Christ Roi et les totalitarismes", *Nouvelle revue théologique* 130 (4): 740–758.

Fleckenstein, Gisela & Josef Schmiedl, eds.

2005 *Ultramontanismus: Tendenzen der Forschung*, Paderborn: Bonifatius.

Ginzburg, Carlo

1976 *Il formaggio e i vermi. Il cosmo di un mugnaio del Cinquecento*, Torino: Adelphi Edizioni.

Götz von Olenhusen, Imtraud

1994 *Priester und abweichendes Verhalten. Zur Sozialgeschichte katholischer Priester im 19. Jahrhundert*, Die Erzdiözese Freiburg, Vandenhoeck & Ruprecht Göttingen: 217–276.

Harders, Levke

2025 "Historische Biografieforschung": *Docupedia-Zeitgeschichte*, 06.08.2025: https://docupedia.de/zg/harders_historische_biografieforschung_v2_de_2025.

Heid, Stefan,

2012 "Peter Schindler". In: Stefan Heid, M. Dennert, eds., *Forscher und Persönlichkeiten vom 16. bis zum 21. Jahrhundert*, Regensburg: Schnell & Steiner.

Jochnick Östborn, Agneta af,

2005 "Birgittinernas återkomst till Sverige": Yvonne Maria Werner, ed., *Kvinnligt*

klosterliv i Sverige. En motkultur i det moderna samhället, Ängelholm: Catholica: 23–69.

Jørgensen, Johannes

1916–1928 *Mit Livs Legende*. Bind 1–7, København: Gyldendal.

Katajala-Peltomaa, Sari, Toivo, Raisa Maria, eds.

2022 *Histories of Experience in the World of Lived Religion*, Tampere: Palgrave.

Katolsk Ungdom

1920–1940 *Katholsk Ungdom*.

Kiel, Bernhard,

1992 "Monsignore und "Onkel Peter", *St. Ansgar, Jahrbuch des St. Ansgar-Werkes*. Köln: 46–49.

McGuire, Meredith B.,

2008 *Lived Religion: Faith and Practice in Everyday Life*, Oxford: Oxford University Press.

Nielsen, G. M., ed.

1958 *Vi blev Katolikker. 23 konvertitter om deres vej til Kirken*, København: Forst-Hansens Forlag.

Nordisk Ugeblad/Katolsk Ugeblad

1918–1967 *Nordisk Ugeblad/Katolsk Ugeblad*.

Olden-Jørgensen, Sebastian

1999 "Fra *Lovsynger Herren* (1857) til *Lovsang* (1982) – et essay om katolske salmebøger", *AC-revue* : 21–23.

Pinard de la Boullaye, H.

1953 "Conversion", in: Marcel Villir, ed., *Dictionnaire de Spiritualité, ascétique et mystique, doctrine et histoire*, Paris: Beauchesne: 2224–2266.

Popkins, Jeremy D.

2005 *History, Historians, and Autobiography*, Chicago: University of Chicago Press.

Posing, Birgitte

2015 *Ind i biografien*, København: Gyldendal.

Renders, Hans, Haan, Binne de, eds.,

2014 *Theoretical Discussions of Biography. Approaches from History, Microhistory, and Life Writing*, Boston Leiden: Brill.

Renders, Hans, Haan, Binne de, Harmsma, Jonne, eds

2017 *The Biographical Turn: Lives in History*, Abingdon, New York: Routledge.

Rivinius, Karl J.

1994 "Die Entwicklung des Missionsgedankens und Missionsträger", in: Erwin Gatz, ed., *Katholiken in der Minderheit. Diaspora-Ökumenische Bewegung – Missionsgedanke*, Freiburg: Herder: 251–265.

Sander Olsen, Ulla

2000 *Peter Schindlers Birgittinske periode 1916–1920*, København: Aelnoths skriftserie.

Schindler, Peter

1949 *Vejen til Rom. Livserindringer I*. København: Hirschsprungs Forlag.

22 Yvonne Maria Werner

- 1940 "Grundtvig set med en Katoliks Øjne", *Katolsk Ugeblad* 36: 563f.
- 1955 *Dage i Rom: En Billedbog med Text*. København: Hirschsprungs Forlag.
- 1949 *Dette hellige Evangelium: en Aargang Prædikener*, København: Arne Frost-Hansens Forlag.
- 1966 *Filip Neri og Roms reformation*, København: Nyt Nordisk Forlag.
- 1941 "Grundtvig, katolsk bedømt", *Gads Danske Magazin* 1: 7-21.
- 1924 *Katholicisme*. København, Katholsk Forlag.
- 1924 *Katolsk Kristenliv*. København: J.H. Schultz Forlag.
- 1928-1930 *Liturgi: En Håndbog*, I-II. København: J.H. Schultz Forlag.
- 1962 *Maria-Bogen*, København: Arne Frost Hansens Forlag.
- 1936 *Mogens Francesco Ballin*, København: O. Testman.
- 1944 *Petrus*, I-II. København, E. Munksgaard.
- 1948 *Svalereden under Peterskuplen*, København: Privattryk.
- 1951 *Tilbage til Rom. Livserindringer II*, København: H. Hirschsprung.
- 1931-1939 *Vesterledens Munkevæsen: Med saerligt Henblik paa Benedikt af Nurcia*. København: Gads Forlag.
- 1945 *Ønskerejsen: Et Strejftog gennem Italien*, København: De Unges Forlag.
- Schulze, Winfried,
- 1996 "Ego-Dokumente: Annäherung an den Menschen in der Geschichte, Vorüberlegungen für die Tagung 'EGO-DOKUMENTE'", in: Winfried Schulze, ed., *Ego-Dokumente: Annäherung an den Menschen in der Geschichte*, Berlin: Akademie Verlag.
- Thorkildsen, Dag
- 2008 Scandinavia: "Lutheranism and national identity", in: Sheridan Gilley, Brian Stanley, eds., *The Cambridge History of Christianity, Vol. 8: World Christianities c.1815–c.1914*. Cambridge: Cambridge University Press, 342-348.
- Werner, Yvonne Maria
- 1998 "Den skandinaviska Romvallfärden 1925, in: *Arv och Minne*, nr 8.
- 2002 *Kvinnlig motkultur och katolsk mission. Sankt Josefsysterna i Danmark och Sverige 1856–1936*, Stockholm: Veritas.
- 2005 *Nordisk katolicism. Katolsk mission och konversion i Danmark i ett nordiskt perspektiv*, Göteborg, Stockholm: Makadam.
- 2014 *Katolsk manlighet. Det antimoderna alternativet. Katolska missionärer och lekmän i Skandinavien*, Göteborg, Stockholm: Makadam.
- 2026 "Ein Priesterleben zwischen Rom und Kopenhagen. Der dänische 'Camposantiner' Peter Schindler und sein Engagement für die katholische Mission in Dänemark", in: *Festpublikation anlässlich des 150-jährigen Bestehens des Priesterkollegiums am Campo Santo Teutonico in Rom*, kap. 20. Under tryckning, Rom: Herder.
- Östling, Johan & Henrik Rosengren, eds.
- 2011 *Med livet som insats. Biografen som humanistisk genre*, Lund: Lund University Publikations.

Yvonne Maria Werner, professor, fil dr, teol. dr h.c.
Historie, Lund Universitet